

Zápis

z obhajoby disertační práce pana Mgr. Richarda Olehly

konané dne 29. června 2011

téma práce: „Apokalypsa jako zjevení pravdy v moderním americkém románu: Thomas Pynchon a román po 11. září“

přítomní: dle prezenční listiny

Prof. PhDr. Martin Procházka, CSc. zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Školitelka PhDr. Hana Ulmanová, Dr., M.A. představila doktoranda a seznámila komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména: základním impulzem pro vznik práce byla snaha kriticky reflektovat literární díla tematizující teroristické útoky z 11. září 2001. Cílem bylo vstoupit do aktuální české literárněvědné diskuse; z tohoto důvodu je práce psána česky. Spojitostem mezi tvorbou Thomase Pynchona a problematikou románu po 11. září se odborná literatura doposud příliš nezabývala. Kandidát se snažil v maximální možné míře využívat pynchonovskou sekundární literaturu, a vyvážit tak nízkou kvantitou prací věnovaných románu po 11. září (jednu z mála výjimek tvoří knižní rozhovor s Jacquesem Derridou). V části věnované Pynchonově tvorbě se kandidát věnuje třem vybraným tématům (apokalypsa jako zjevení pravdy, postavení paranoie, postavení andělů a andělských postav). Část věnovaná románu po 11. září se potom zaměřuje na analýzu pěti vybraných děl (kritériem byla mj. jejich dostupnost v českém překladu).

Oponentka Mgr. Klára Kolinská, M.A., Ph.D. shrnula obsah svého posudku. Práci hodnotí jako velmi zajímavou a objevnou. Poukazuje též na její odvážnost, jež podle oponentky spočívá jednak ve značné šíři tematického záběru, jednak v příklonu k argumentačnímu paradoxu: kandidát apokalypsu pojímá jako „zjevení pravdy“, přitom však platí, že v postmoderním románu k žádnému skutečnému zjevení dojít nemůže. Pynchonovy romány lze výsledně pokládat za jakousi „antiapokalypsu“. Oponentka též vznesla dotaz, proč kandidát pracuje především s českými zdroji a zdroji přeloženými do češtiny.

Oponent Prof. PhDr. Martin Procházka, CSc. vytkl dva stěžejní problémy. První se týká tradičního chápání apokalypsy coby „odhalení pravdy“; Prof. Procházka se domnívá, že přesnější by bylo pojímat apokalypsu jako „odhalení pravdy o moci“. Souvisí to i s chápáním historie; dnes již patrně nelze chápat historii v tradičním smyslu jako teleologický postup ke

konečnému zjevení pravdy. Druhým problémem je otázka periodizačního mezníku; Prof. Procházka pokládá tradiční periodizaci (např. ve Vodičkově *Struktuře vývoje*) za spíše ideologicky motivovanou.

Otázka tedy zní, nakolik vůbec můžeme 11. září pokládat za skutečný periodizační mezník; z desetiletého odstupe se totiž toto rozhodnutí jeví spíše jako ideologické. Tento postřeh platí obecněji: základem literární periodizace mohou být změny v samotné struktuře literárních děl, ne však vnější historické události. Oponent rovněž vyzval kandidáta, aby se stručně vyslovil ke třem otázkám uvedeným v závěru oponentského posudku. V závěru svého vystoupení oponent označil práci za velmi přínosnou.

Kandidát odpověděl na připomínky oponentů. Sdělil zejména: pojetí apokalypsy jako „zjevení pravdy“ vychází z etymologického významu slova. Paradox v pojetí apokalypsy, o němž hovořila dr. Kolínská, kandidát přijímá a pokládá jej za ústřední argument své práce. Jeho snahou bylo spojit oba póly tohoto paradoxu do tvrzení, že v postmoderním románu zůstává zjevení pravdy přítomno právě v samotném „zjevení“ či „zjevování“; pravda sama však zůstává nepoznatelná, „na příchodu“.

Kandidát se vyjádřil též ke svému výběru primární a sekundární literatury. Důvodem pro výběr románů přeložených do češtiny byl předpoklad, že takováto díla patrně vzbudila širokou pozornost i v původním, americkém prostředí. (Kvůli nepříliš výraznému ohlasu nebyl zařazen kupříkladu román Williama Gibsona *Pattern Recognition*, 2003). Co se týče omezení na českou sekundární literaturu, jde spíše jen o formulační nepřesnost v úvodu práce, jež tento dojem vyvolává; ve skutečnosti kandidát intenzivně pracoval i se zahraniční sekundární literaturou. Zároveň se ovšem snažil kriticky reflektovat probíhající českou diskusi k tématu apokalypsy. Obecně lze říci, že charakter práce měl být především interpretační; teoretické koncepty byly tudíž zohledněny spíše selektivně a se snahou o maximální zhutnění.

K problematice 11. září kandidát podotkl, že o zásadní mezník se jedná pouze v západním vnímání. Přesto jej – s tímto omezením – kandidát za skutečný mezník pokládá, neboť o významu 11. září se vede intenzivní diskuse a vznikl též značný korpus literárních děl, která toto téma reflektují. Otázka tedy spíše zní, zda je tento mezník historicky obhajitelný, anebo zda jeho volba vychází z ideologických motivací. Kandidát vyjádřil souhlas s premisou, že apokalypsa je „zjevení pravdy o moci“, protože historie je podle něj v zásadě vždy ideologickou vědou. Ostatně také celá debata o významu 11. září a o terorismu je ideologicky zabarvená, neboť i reakce na ideologii je vždy ideologická. Cílem práce ovšem nebylo pojem apokalypsy kriticky vykládat, nýbrž aplikovat jej na zkoumaná díla.

Diskuse:

Prof. Procházka podotkl, že reakce na ideologii nemusí být nutně vždy ideologická, že je možné kriticky a analyticky reflektovat veškeré ideologie (příkladem mohou být Barthesovy *Mytologie*). Periodizaci přirovnal pouze k základní orientační „mapě“ literárněhistorického terénu. Není podle něj potřeba přespříliš podléhat tlaku veřejného mínění a přejímat převládající koncepty; v práci proto poněkud postrádá konzistentnější kritický postoj. Soudí taktéž, že bylo by vhodné více konfrontovat české přístupy se zahraničními. Chápe ovšem, že cílem práce bylo spíše informovat českou veřejnost o probíhající diskusi, nikoliv ji kriticky reflektovat.

Prof. Procházka upozornil též na to, že téma 11. září zůstává poněkud stranou současné literárněvědné diskuse. Doc. Pilný podotkl, že odborné práce, které se tomuto tématu věnují, bývají povětšinou ideologicky předpojaté.

Dr. Kolinská vyjádřila spokojenost s kandidátovými odpověďmi na své připomínky.

Vyhlášení výsledku tajného hlasování:

počet členů komise: 7,

přítomno členů komise: 5,

počet kladných hlasů: 5.

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.).